

**РЕЗЮМЕ НА ТРУДОВЕТЕ
СЛЕД ЗАЩИТА НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЯ
на ас. д-р Маргарита Славова Пенева**

Представени в конкурс за заемане на академична длъжност доцент по „Педагогика на обучението по природни науки“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по..., публикуван в Държавен вестник бр. 41 от 03.06.2022 г., за нуждите на ДИПКУ.

В.3. ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД – МОНОГРАФИЯ

Пенева, М. (2022). Ситуационно обучение за формиране на природонаучна компетентност. Пловдив, Астарта, ISBN 978-954-350-312-4

Резюме:

Учебната ситуация не е нещо ново за организацията на учебния процес, само е изменено съдържанието и начина на предлагане на учебния материал. Преминава се от поднасяне на знанието в готов вид към изграждане на процеса на познавателна изследователска дейност на учениците. Това осигурява преход на учениците от пасивна в активна позиция – простата трансляция на знания е заменена от активна съвместна работа с учителя, сътрудничество и дори подбор на учебното съдържание от самите ученици.

Формирането на природонаучна компетентност у учениците не може да бъде изпълнено цялостно само на основата на добре подбрано учебно съдържание. По-големи възможности се очертават при реализиране на учебни ситуации, които обезпечават активно овладяване от учениците на природонаучни знания и формиране на умения за грижа за околната среда. Използването на различни учебни ситуации допринася за това младежите да овладеят нова система от ценности в отношенията с природата, противопоставяйки я на преобладаващата психология на потреблението, прагматизма и егоизма.

Пред всеки един учител стои предизвикателството да създаде образователни предпоставки за оптимално трансформиране на теоретичните знания в практически умения, т.е. да принуди ученика да се стреми към операционализиране на знанията си.

Книгата представлява опит накратко и системно да се изложат някои теоретични и методически положения при използването на ситуационните методи в учебния процес. Тяхното многообразие разкрива множество специфични особености и предполага запознаването на учителите с общите изисквания при приложението им.

В книгата се разглеждат теоретични постановки за същността на ситуационния метод, педагогическата и учебната ситуация и мястото им в учебния процес. Разработени са методически варианти за създаване и разрешаване на учебни ситуации в обучението по Човекът и природата. Съдържанието на част от тях е обсъдено с учители и те са приложени в реалната педагогическа практика. При изработването на инструкциите са използвани позиции, свързани с формирането на ключови компетентности в обучението и мястото на конструктивисткия подход. Предлаганите сценарии позволяват да бъдат използвани фрагментарно, да бъдат доразвивани, видоизменяни и да се прави компилация от тях според дидактическите цели и познавателните способности и интереси на учениците.

Г.5. ПУБЛИКУВАНА КНИГА НА БАЗАТА НА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН "ДОКТОР"

Пенева, М. (2019). Наставничество в съвременното образование. Пловдив, Астарта, ISBN 978-954-350-277-6

Резюме:

Монографията представя цялостно и задълбочено експериментално педагогическо изследване, чиято цел е валидиране на модел за наставничество на млади новоназначени учители в образователни институции.

В първа глава са изяснени теоретичните предпоставки на изследването. Изчерпателно и научно обосновано са представени произходът и развоят на понятието наставничество, изяснена е етимологията на понятието, направен е сравнителен анализ на съвременните измерения на наставничеството в образователните системи в различни държави, включително в българската образователна практика. В представената глава понятията, с които борави авторът, намират адекватно обяснение и научно-приложна концептуализация.

Във втора глава са изяснени основните характеристики на наставничеството в образователни институции. Наставничеството е обосновано като образователен процес, който приема различни форми и характерни разновидности. Последните са изяснени конкретно и компетентно в контекста на научните търсения на автора. Научно аргументирани са предимствата на наставничеството като форма за продължаващо образование на педагогическите специалисти. Особено задълбочено са представени основните роли и характеристики на субектите на наставничеството, както и предимствата на тази форма за подкрепа на млади специалисти.

В трета глава е представен авторски модел на процеса на наставничество в образователни институции, предназначен за осъществяване на този процес с млади педагогически специалисти. Моделът е разгърнат на основата на използване на доказан опит, но с категорични авторски приноси. Освен прецизно структуриран, моделът е изчерпателен откъм съдържателни компоненти и съдържа строго регламентирана система за мониторинг. Моделът е изцяло съобразен с действащата нормативна база в сферата на националното образование. Към модела е разработен и механизъм за прилагането му в конкретни образователни условия, което придава необходимите за практическа приложимост завършеност и конкретност на модела.

Монографията съдържа и шест приложенията, в които са представени различни по характер и структура модели на наставничество в образованието. Това, като допълнение към предложения от автора модел, дава възможност на заинтересованите специалисти да сравняват, компилират и адаптират значителен опит, така че да обогатят собствената си наставническа практика.

Г.7. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

7.1. Пенева М.С., Славчев А.Д. (2018). Варианти визуализации ефектов от тепловото замърсяване на околната среда в обучението по естествени науки. Актуална наука, том 3 (8). ISSN 2587-9022.

Резюме:

В данной статье мы хотим предложить варианты учебных экспериментов для иллюстрирования проблем экологии, в частности теплового загрязнения окружающей среды. Они имеют общенаучный характер и могут быть использованы в процессе обучения естественным наукам учащимися разного возраста. Подходящими являются разные формы организации экспериментальной работы – демонстрационная, фронтальная, проведение экспериментов на дому. Она проводится без наличия специальной и сложной аппаратуры и позволяет иллюстрировать макропроцессы в классной комнате.

7.2. Пенева., М. (2019). Препоръки за създаване и приложение на учебни ситуации по Човекът и природата – 3. клас. Международна научна конференция “Педагогическото образование - традиции и съвременност”, В. Търново. ISSN 2534-9317

Резюме:

В доклада се разглежда същността на учебната ситуация и нейните предимства за формиране естествонаучната картина на света чрез обучението по Човекът и природата в трети клас. Представени са видовете ситуации, които е подходящо да бъдат използвани при тази училищна възраст. На основата на конкретни примери са изведени някои препоръки за организация на учебния процес при създаването и приложението на учебните ситуации. Направен е опит за по-пълно обвързване на учебното съдържание с ежедневната практика на учениците.

7.3. Славова, М., Д. Павлова (2020). Пример за изучаване на народно творчество във факултативните учебни часове в начална училищна възраст. Детска градина Училище, бр. 4.

Резюме:

Факултативните учебни часове имат доброволен характер за участниците и чрез тях се осъществява допълнителна подготовка по определена тематика, която може да бъде и извън учебния план. Програмата за тези часове се изготвя от учителя и е съобразена с интересите и нагласите на участниците. Съществен момент от дейността е създаването на продукти чрез дейностния подход, които се презентират пред широка общественост. При организацията на тези часове учителят има възможността да прилага богат арсенал от интерактивни методи.

В настоящата статия е описан методически вариант на факултативен учебен час по Народна творчество за втори клас.

7.4. Славова, М., В. Тодорова. (2020). Европейска нощ на учените в Стара Загора. *Наука*. Съюз на учените в България, бр. 6, ISSN 0861 3362 (печатно) ISSN 2603-3623 (електронно).

Резюме:

За поредна година екипът на Департамента за информация и повишаване квалификацията на учителите (ДИПКУ) на Тракийския университет – Стара Загора бе домакин и организатор на Европейска нощ на учените. Предвид световната пандемична обстановка се наложиха бързи трансформации в организацията и провеждането на много от дейностите. В статията са представени проведени събития, посветени на Европейска нощ на учените. Тази година кулминацията на събитията бе на 27 ноември. Цялата програма се излъчи по YouTube канал.

7.5. Славова, М., В. Тодорова. (2021). Виртуално студио в Стара Загора в Европейската нощ на учените 2021 г. *Наука*. Съюз на учените в България, бр. 5, ISSN 0861 3362 (печатно) ISSN 2603-3623 (електронно).

Резюме:

Изправен пред COVID предизвикателството на 2021 г., екипът на Департамента за информация и повишаване квалификацията на учителите (ДИПКУ) на Тракийския университет – Стара Загора се вдъхнови да организира и проведе една иновативна и различна Европейска нощ на учените. Съобразявайки се с първоначално заложените дейности и наложените ограничителни мерки за събиране на хора, екипът от организатори в Стара Загора заложи на създаване на виртуално студио с водещи и реално присъстващи гости в студиото. Целия запис на Европейската нощ може да бъде видян в You Tube канал.

7.6. Пенева, М., М. Найденова-Георгиева (2021). Методически вариант за създаване и разрешаване на учебна ситуация при формиране на екологична култура в обучението по химия и опазване на околната среда. Педагогически форум, бр. 1. DOI: 10.15547/PF.2021.005

Резюме:

В статията се разглеждат схващания за същността на учебната ситуация, някои от най-често използваните видове ситуации в обучението по природни науки. Описани са различни начини за създаване на учебна ситуация и основните методически изисквания към тях. Дадени са примери за ситуации, последователност от действия за превръщане на една учебна задача в учебна ситуация. Показан е вариант за развитие на учебната ситуация на различни познавателни нива. Начинът на представяне на примерите позволява учителят така да преформулира учебната ситуация, че тя да бъде подходяща за различни възрастови групи и ученици с различни познавателни способности и интереси.

7.7. Славова, М. (2021). Използване на ролеви игри за създаване на учебни ситуации в обучението по Човекът и природата в начална училищна възраст. Международна конференция „Образователни технологии”, Каварна, с. 5 – 8.

Резюме:

В доклада се посочва възможността и предимството за използване на ролевите игри в обучението по Човекът и природата в начален етап чрез създаването на учебни ситуации. След кратко представяне на ролевите игри се предлагат методически указания като стъпки при създаване на ситуационна ролева игра и принципите за организация на дейността на учениците от класа. Дават се примери за разиграване на ситуационна ролева игра, която може да се видоизменя според дидактическата цел и конкретното учебно съдържание.

7.8. Пенева, М. (2021). Възможности за създаване на различни по вид учебни ситуации при едно и също учебно съдържание в обучението по човекът и природата. Международната научна конференция "Образование без граници - реалности и перспективи", Благоевград.

Резюме:

В доклада се разглеждат няколко вида учебни ситуации, които осигуряват възприемане на иначе абстрактно и не толкова атрактивно учебно съдържание в обучението по Човекът и природата в 6 клас. След кратко представяне на същността им се предлагат методически решения като стъпки при създаване на учебна ситуация и принципите за организация на дейността на учениците от класа.

7.9. Славова, М., А. Славчев (2021). Приложение на проблемни ситуации за развитие на учебни умения в обучението по природни науки. Педагогически форум, бр. 4. DOI: 10.15547/PF.2021.026

Резюме:

Проблемната ситуация е един от начините за формиране на общоучебни умения при изучаване на природните науки. Тя осигурява възможност за приложение на

индивидуалния подход, избор на път за вземане на окончателно решение и пълноценно личностно развитие на ученика.

В настоящата статия е направен преглед на същността на проблемната ситуация и учебните умения, представена е класификация на видовете и е предложен пример за използване в обучението по биология и здравно образование – 7. клас за развитие на уменията за сравнение.

Статията има за цел да ориентира учителите в логическата структура за създаване на проблемна ситуация и изискванията за съдържанието на отделните елементи. Показан е и вариант за обвързването ѝ с конкретно учебно съдържание.

7.10. Пенева, М. (2022). Изследване нагласите на учителите за използване на ситуационни методи в работата им. Стратегии на образователната и научната политика, кн. 2. ISSN 1314–8575 (Online), ISSN 1310–0270 (Print)

Резюме:

В съвременния учебен процес се търсят начини за поставяне на ученика в активна позиция. Това предполага използването на различни методи, сред които е и ситуационният метод.

Настоящото изследване представлява опит за анкетно проучване нагласите на учителите за използване на ситуационни методи в педагогическата практика. Основен инструментариум е анкета с две съдържателни направления. Първото има за цел да установи разбирането на респондентите за същността, съдържанието на ситуационния метод и структурата на учебната ситуация, а второто – готовността им за прилагането му в учебния процес.

Получените резултати дават основание за формулиране на някои препоръки за преодоляване на слабото приложение на ситуационния метод.

7.11. Пенева, М. (2022). Възможности за формиране на елементи на природонаучна грамотност при изучаване на неживата природа в 4. клас. ВТУ, Педагогически алманах, бр. 2 (под печат). ISSN: 2367-9360 (Online) ISSN: 1310-358X (Print)

Резюме:

В настоящата статия е направен теоретичен анализ на действащата учебна програма по „Човекът и природата“ в 4. Клас в частта Нежива природа с цел разкриване на заложените възможности за формиране и развитие на природонаучна грамотност. Основание за избора е граничното място, което заема четвъртия клас между начална и прогимназиална степен и смисловото значение на конкретното учебно съдържание. За основа на теоретичния анализ са използвани елементи на комплексния анализ, които позволяват разкриване на съществуващите връзки между елементите на учебното съдържание и характеристиките на природонаучната грамотност. Това осигурява възможност за оценка сложността на системите и предсказване на евентуалните затруднения при усвояване на учебното съдържание и формирането на природонаучната грамотност.

12.07.2022 г.
Стара Загора

Подпис:
(ас. д-р Маргарита Пенева)